

Att levandegöra en borgs historia

Bakgrund

Under medeltiden var Söderköping en mäktig stad. På ostkusten fanns bara Kalmar som kunde mäta sig med Söderköping. Vår stad var en så kallad stapelstad, dvs hade kungliga rättigheter att handla med främmande länder. I vår stad bodde och kröntes kungligheter. Här fanns hospital och tre betydande kyrkor. Här fanns kloster. Här präglades egna mynt. Här fanns en betydande hamn ända in i Söderköpings hjärta. Handelshusen trängdes, axel vid axel, längs ån. Dessa byggnader, ofta många våningar höga, låg med gavlarna mot hamnen. I dem förvarades handelsvarorna.

För att skydda denna gamla handelsplats, anlades försvarsanordningar vid trängre sund ut mot Östersjön. Runt Ettersundet och Stegeborg har man funnit rester av pålverk i vattnen. De tidigaste redan från 800-talet, dvs från tiden före det att nuvarande Söderköping anlades.

Den tidigaste byggnad, som man anser ha med detta försvar att göra, och som man ännu kan beskåda ruinen av, är Skällviks borg. Den ligger högt på en udde i östra delen av Yxeltorpsviken. Borgen omnämns för första gången på 1200-talet. Borgen ägdes omväxlande av biskopar i Linköping och kungamakten. På den holme där nuvarande Stegeborgs fästning ligger, byggde ursprungligen Skällviks borg en "skans" som yttre försvar vid inloppet. Skansen byggdes så småningom ut till en imponerande fästning - ett slott. Efter 1300-talet försvinner Skällviks borg i betydelse helt. Stegeborg blir dominerande.

Det är unikt att det finns två borgar så nära varandra. Borgar vars syfte var att svara för Söderköpings säkerhet mot oönska gäster sjövägen.

Stegeborgs fästning har imponerande dimensioner och syns onekligen. Den "lyfts fram" som sevärdhet och utflyktsmål i de flesta publikationerna. Och det med rätta.

Fallit i glömska

Skällviks borg den äldsta av de två borgarna, har däremot nästan helt fallit i glömska. Ruinen har förfallit. Den har sprängts av vegetation och frost. Men man kan ännu se ruinen och förnimma mäktiga historiska vingslag.

Skällviks borg görs nu tillgänglig

lilla tidningen skrev om Skällviks borg och dess öden för drygt ett år sedan. Efter kontakter med hembygdsföreningen, fastighetsägaren och länsstyrelsen gjordes ett försök att i första hand rädda borgen från fortsatt förfall. Glädjande nog kan lilla tidningen meddela att ett skötselavtal nu upprättats mellan Länsstyrelsen och Stegeborgs egendom. Detta innebär att Stegeborg redan i vår kommer att röja i och utanför Skällviks borgruin. Allt efter Länsstyrelsens anvisningar och kontroll. Ruinen kommer att göras tillgänglig. Får kommer att beta för att hålla platsen öppen. Nya skyltar sätts upp. En ny parkering har Stegeborgs egendom tänkt sig att anlägga söder om ruinen där Östgötaleden korsar vägen mot Söderköping. Just Östgötaleden är tänkt att användas för att ta sig till borgen. Det blir att fotvandera. Precis som förr i tiden.

Borgens historia fascinerar

Vilka ägde och styrde borgen? Hur såg den ut? Hur såg livet ut i och kring borgen - levnadsvillkor? Hur försvarades inloppet till Söderköping? Hur såg sjöfarten ut? Hur var borgens förhållande till övriga betydelsefulla platser i dåtidens Östergötland. Kort sagt - hur levandegör man Skällviks borg i dess historiska sammanhang? Borgen har en intressant historia att berätta.

Den är bara till vissa delar utgrävd i början av 1900-talet. Arkeologisk undersökning vore önskvärd men kanske inte realistisk med tanke på de omfattande kostnaderna. Möjligen kan det gå att få fram medel för att utforska särskilt intressanta delar av borgen.

Att levandegöra en borgs historia

När undertecknad fick kännedom om hur man arbetat för att levandegöra Askeby kloster och flera intressanta historiska platser däromkring, föddes idén om att på motsvarande sätt försöka levandegöra en mycket intressant historisk epok även i östra Östergötland.

Visualiseringen av Askeby kloster visar på ett utomordentligt intressant sätt hur man med datorns hjälp kan återskapa/levandegöra forna miljöer.

Vid kontakter med företrädare för projektet Askeby kloster har dessa framfört ett erbjudande om ett nära samarbete med ett blivande ”projekt Skällviks borg”. De är också intresserade av att dela med sig av sin kunskap och erfarenhet. Sven Hellström (Dr & fd chef på Lokalhistoriska institutionen vid Linköpings Universitet) och Lars Eliasson (Överstelöjtnant och numera historiker).

Intresserad part är även Riksantikvarieämbetet (Magnus Stibéus – specialist på borgar) med vars hjälp projektet kan få fram rekonstruktionsunderlag. Samarbetet kan genomföras som ett förstudieprojekt i någon form.

Mervärden

Att levandegöra Skällviks borgs historia får mervärden. Här några exempel:

1. Intressant turistmål med både historisk borgruin och visualisering av dess historiska liv och sammanhang.
2. Möjlighet att i undervisningssyfte göra studiebesök.
3. Öka kunskap och förståelse hos allmänheten för vårt lands historia.
4. Vara inspirationskälla för studiecirklar och hembygds kunskap.
5. Vara en källa till samling runt gemensamt intresse i bygden.
6. Berika Söderköpings framtoning som medeltida handelsplats med ännu ett bidrag, ge Söderköpings Gästabud ännu en attraktion och vara en naturlig partner för Söderköpings kommande Medeltidscentrum.
7. Ge möjlighet för Stegeborgs egendom att vidareutveckla sin besöks- och affärsverksamhet (ett led i landsbygdsutvecklingen)

Att gå vidare

För att undersöka möjligheterna att gå vidare med idén om projekt Skällviks borg, tar nu undertecknad steget ut mot allmänheten, föreningsliv, kommunen och flera intressenter som tillsammans skulle kunna genomföra detta projekt.

Det är en förutsättning att huvuddelen av de intresserade hjälper till idéellt. Vissa delar i projektet kanske inte går att genomföra utan att finansiering ordnas. Men dessa måste begränsas för att projektet ska kunna genomföras. Erfarenheten visar att det kommer att behövas ett antal hundratusen kronor i form av stöd från olika organisationer och bidragsgivare. Stegeborgs egendom har meddelat att den givetvis bidrar med fast lokal för ändamålet.

Initialgrupp

För att komma igång behöver en initialgrupp bildas. Den bör vara allmänt sammansatt och kanske bestå av 5-7 personer. Gruppens uppgift bör vara att finna lämpliga representanter till en projektgrupp som framledes ska kunna leda projektarbetet. Tänkbara arbetsuppgifter för en projektgrupp framgår nedan.

Tänkbara arbetsområden/uppgifter för en blivande projektgrupp:

1. Formulera en handlingsplan i stort för ett fortsatt arbete. Det är önsvärt att representant från projektet Askeby kloster deltar vid möten.
2. Projektgruppen kan startas med hembygdsförening som bas.
3. Önskvärt med egen förening för projektet. Formulera föreningens målsättning och snegla mot stadgar.
4. Långsiktig målsättning med arbetet.
5. Hitta eldsjälar och formulera delmål för arbetet och realistiska tidsramar. Ansvarsområden och mindre projektgrupper.
6. Tänkbara samarbetspartners och medlemmar (Stiftet, Länsstyrelsen, Östsam m fl)
7. Förstudie -ta fram befintlig information om borgen och dess historia. Samtidshistoria. Livet i och kring liknande objekt. Utseende på liknande borgar. Sätt borgen i ett historiskt sammanhang.
8. Jobba med olika grupper, studiecirklar och seminarier. Avstämningsmöten.
9. Forskningsarbete.
10. Visualisering. När – var – hur?
11. "På-plats-arbeten".
12. Finansiärer.
13. Kontakter med pressen.
14. Hemsida.
15. Marknadsföring.
16. Dokumentation.
17. Uppföljningsarbeten.

Inledning

Det hela inleds med att allmänhet och intresserade inbjuds till informationsmöte på Salong Ramunder torsdagen den 31 mars klockan 19, där projektet Skällviks borg presenteras och representanter från Askeby kloster informerar om sina erfarenheter från "återskapandet" av Askeby Kloster samt visar sin visualisering av klostret.

Avslutningsvis gör vi ett försök att bilda den initiala arbetsgrupp som får till uppgift att finna medlemmar/eldsjälar till en blivande projektgrupp.

Vidar Jansson
Initiativtagare